

ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В Україні збереглась велика кількість унікальних об'єктів культової дерев'яної архітектури, яка займає особливе місце в історико-культурній спадщині держави. Визначний характер храмового будівництва знайшов тут поєднання з народними будівельними традиціями, які своїм корінням сягають давніх дохристиянських часів. За підрахунками спеціалістів це понад 1,9 тис. об'єктів дерев'яної сакральної архітектури. Пам'ятки дерев'яної сакральної архітектури збереглися практично на всій території держави. Їх переважна більшість розташовується у Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій областях. Велика кількість пам'яток української дерев'яної сакральної архітектури розташована на території прикордонних областей Республіки Польща.

Дерев'яні церкви на українських та польських землях є унікальним явищем, тісно пов'язаним із загальними ідеологічними цінностями та місцевими будівельними традиціями. Застосовувані в них в специфічний спосіб конструкція (зруб) та архітектурні форми можуть бути однозначно віднесені до спільної групи об'єктів, створюючи унікальний анклав, розташований на стику східної і західної культур.

В період 2008-2012 роках тривала робота спільної польсько-української групи спеціалістів, яка створена Міністерствами культури обох країн, і в червні 2013 р. відповідно до рішення Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 37 СОМ 8В.37 місце «Дерев'яні церкви польського та українського регіону Карпат» було внесене до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

З українського боку це наступні об'єкти:

1. Ансамбль пам'ятки архітектури 1745 р. церкви Собору св. Архистратига Михайла в с. Ужку, Великоберезнянського р-ну, Закарпатської обл.
2. Ансамбль пам'ятки архітектури 1813-1824 рр. церкви Вознесення Господнього (Струківської) в с. Ясіні, Рахівського р-ну, Закарпатської обл.
3. Ансамбль пам'ятки архітектури 1808 р. церкви Різдва Пресвятої Богородиці в с. Нижньому Вербіжі, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл.
4. Ансамбль пам'ятки архітектури 1598 р. церкви Зіслання Святого Духа в м. Рогатині, Івано-Франківської обл.
5. Ансамбль пам'ятки архітектури 1670-1678 рр. церкви св. Юра в м. Дрогобичі, Львівської обл.
6. Пам'ятка архітектури 1720 р. церква Пресвятої Трійці в м. Жовкві, Львівської обл.
7. Ансамбль пам'ятки архітектури 1502-1600 рр. церкви Зіслання Святого Духа в с. Потеличі, Жовківського р-ну, Львівської обл.
8. Ансамбль пам'ятки архітектури 1838-1902 рр. церкви Собору Пресвятої Богородиці в с. Маткові, Турківського р-ну, Львівської обл.

Об'єкти, внесені в Список, є найкраще збереженими прикладами дерев'яних церков різних типів, які розташовані уздовж північного краю Карпат. Більшість церков містять унікальні взірці мистецького оформлення (іконостаси, ікони), які відповідають процесу переходу європейського мистецтва від готики до пізнього бароко та сучасності і є рідкісними музейними цінностями.

Деякі храми є прикладом історичних домінант в оточуючому середовищі, що й донині вирізняються незвичайною природною красою. Дерев'яні церкви є символами ідентичності локальних ландшафтів і важливим компонентом у масштабах всього культурного субрегіону.

Видатна універсальна цінність.

Запропонована група дерев'яних церков є унікальним реліктом завершеної в наш час багатовікової лінії розвитку традиційних дерев'яних святинь. Її занепад викликали пануючі сучасні відносини – демографічні, технологічні і стильові тенденції. Ці пам'ятки втратили перспективу подальшого розвитку, ставши специфічними пам'ятками минулих епох. Це унікальне явище, що поширене лише на точно окресленім терені. Всі запропоновані об'єкти сторіччями виконують сакральну функцію. Довкола них матеріалізуються цінності духовної культури які мають універсальну вартість, а одночасно ідентифікують і документують локальну релігійно-культурну тотожність. Церкви є тлом традиційних урочистостей і обрядів.

Майже всі виконують функції, надані їм будівничими і фундаторами, зберігаючи історичні форми та виконуючи одночасно потреби сучасного релігійного життя. Запропонована група церков є унікальним реліктом вже вигаслої в наш час багатовікової лінії розвитку традиційних дерев'яних святинь. На це вплинули пануючі демографічні, технологічні і естетичні чинники.

Всі вибрані церкви є найкращими збереженими зразками колись загальної традиції дерев'яного будівництва, пов'язаної з найважливішим ідейним змістом християнської Європи. Є найрепрезентативнішими об'єктами в рамках своєї типології і ідентичності. В них збереглася втрачена вже технологічна і будівельна майстерність, специфічна для історичних епох, в яких поставали. Їх інтер'єри зберегли вистрій з різних епох. Поліхромії вибраних церков відносяться до найцінніших збережених стінописів. Virізняються вони розбудованими іконографічними програмами, одночасно репрезентуючи різні техніки виконання та високий мистецький рівень.